

**STRATEGIA
NA RZECZ
ODPOWIEDZIALNEGO
ROZWOJU**

ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH I ROLNICTWA

**W PRZYJĘTEJ PRZEZ RZĄD „STRATEGII NA RZECZ
ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU DO ROKU 2020
(Z PERSPEKTYWĄ DO 2030 r.)”**

Warszawa, 17.02.2017 r.

14 lutego 2017r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia
Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020
(z perspektywą do 2030 r.),
przedłożoną przez ministra rozwoju i finansów.

Dokument przedstawia cele do realizacji
w perspektywie roku 2020 i 2030, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz
określa najważniejsze projekty.

ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH I ROLNICTWA W PRZYJĘTEJ PRZEZ RZĄD „STRATEGII NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU DO ROKU 2020 (Z PERSPEKTYWĄ DO 2030 r.)”

14 lutego br. Rada Ministrów podjęła Uchwałę w sprawie przyjęcia „*Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*” (dalej nazywanej jako „SOR” lub „Strategia”) – najważniejszego dokumentu, który przedstawia cele do realizacji w perspektywie roku 2020 i 2030, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi brało aktywny udział w pracach nad projektem *Strategii*, dbając aby w dokumencie właściwie zostały opisane zagadnienia dotyczące rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

Projekt *Strategii* był rozpatrywany przez Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów 17 stycznia 2017 r. Następnie dokument był przedmiotem obrad Stałego Komitetu Rady Ministrów 19 stycznia 2017 r., który go przyjął i rekomendował Radzie Ministrów.

Wśród głównych założeń *Strategii* wymienia się konieczność oparcia konkurencyjności kraju o stabilne i trwałe podstawy oraz zmianę modelu rozwoju kraju. **Głównym celem projektowanych działań rozwojowych w SOR jest stworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.**

Jednocześnie dla oparcia konkurencyjności kraju o stabilne i trwałe podstawy konieczne jest zwrócenie większej niż dotychczas uwagi na zagadnienia włączania w procesy rozwojowe wszystkich grup społecznych i wszystkich terytoriów.

Oczekiwanym efektem realizacji *Strategii* będzie **wzrost zamożności Polaków oraz zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym**. W konsekwencji ma nastąpić „poprawa jakości życia obywateli, rozumiana jako stworzenie przyjaznych warunków bytowych, zapewnienie odpowiedniej jakości kształcenia, podwyższającego kwalifikacje i kompetencje obywateli, wzrost zatrudnienia i lepsze jakościowo miejsca pracy, poprawa dostępu do infrastruktury, zapewnienie odpowiedniej opieki medycznej poprawiającej zdrowotność obywateli, satysfakcjonującego stanu środowiska oraz poczucia bezpieczeństwa.”

Strategia zawiera szereg wyborów strategicznych polityki państwa, które stanowią punkt odniesienia do konstruowania wszystkich polityk, programów i projektów realizacyjnych. Należy do nich m.in.:

- **określenie listy sektorów strategicznych, które mają szansę stać się przyszłymi motorami polskiej gospodarki i na których skoncentrowane zostanie wsparcie w ramach poszczególnych polityk publicznych;**
- **zwiększenie koncentracji polityki regionalnej na obszarach problemowych i potencjałach terytorialnych obszarów miejskich i wiejskich;**

- **wskazanie kluczowych inwestycji infrastrukturalnych** (transportowych, energetycznych, środowiskowych, z zakresu cyfryzacji).

W Strategii zawarte są rekomendacje dla polityk publicznych. Stanowi ona podstawę do zmian w systemie zarządzania rozwojem, w tym obowiązujących dokumentów strategicznych (strategii, polityk, programów) oraz weryfikacji i aktualizacji instrumentów wdrożeniowych, do których należy między innymi *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020*.

Na liście sektorów strategicznych dla polskiej gospodarki znajduje się sektor żywności wysokiej jakości, zaś w ramach krajowych inteligentnych specjalizacji (tzw. Programów Pierwszej Prędkości) krajowa inteligentna specjalizacja *Innowacyjne technologie, procesy i produkty sektora rolno-spożywczego i leśno-drzewnego*. Jest to istotne, ponieważ *Strategia* zakłada odchodzenie od dotychczasowego wspierania wszystkich sektorów czy branż, w kierunku zindywidualizowanych pakietów dla poszczególnych sektorów strategicznych, które mogą stać się motorami gospodarki polskiej w przyszłości.

Sektor żywności wysokiej jakości jednym z 10 sektorów strategicznych, które mają szansę stać się przyszłymi motorami polskiej gospodarki.

Polskie specjalności żywnościowe jedną z 12 branż eksportowych stanowiących ważną pozycję eksportową kraju, które mogą w przyszłości decydować o pozycji konkurencyjnej Polski w świecie.

Istotnym elementem polityki eksportowej będzie koncentracja wsparcia na branżach, które stanowią ważną pozycję eksportową kraju oraz tych sektorach, które mogą w przyszłości decydować o pozycji konkurencyjnej Polski w świecie (wytypowano 12 branż, wśród których znajduje się branża „polskie specjalności żywnościowe”).

W dokumencie podkreślone zostało, że **kluczowe dla zrównoważonego i odpowiedzialnego rozwoju kraju będzie zwiększanie konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz producentów rolno-spożywczych poprzez poprawę ich dochodowości, integrację łańcucha żywnościowego i bardziej sprawiedliwy podział wartości dodanej w tym łańcuchu, oparty na zasadzie partnerstwa.**

Ponadto w celu szczegółowym I SOR – *Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną* zaprojektowany został kierunek interwencji: **4. Konkurencyjne gospodarstwa rolne i producenci rolno-spożywczy** oraz kierunek interwencji: **7. Wsparcie lokalnych motorów przedsiębiorczości**, w ramach których przewidziano szereg działań dedykowanych rozwojowi sektora rolno-spożywczego.

Zwiększanie konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz producentów rolno-spożywczych poprzez poprawę ich dochodowości, integrację łańcucha żywnościowego i bardziej sprawiedliwy podział wartości dodanej w tym łańcuchu, oparty na zasadzie partnerstwa – jednym z priorytetowych zadań państwa.

Strategia będzie realizowana z wykorzystaniem podejścia projektowego. Dokument, w każdym z obszarów, wskazuje konkretne projekty (strategiczne i flagowe) służące realizacji celów strategicznych. Takie podejście – wraz z przewidzianym systemem monitorowania i oceny – zapewni włączenie w realizację działań partnerów

społecznych i gospodarczych, społeczeństwa obywatelskiego, świata nauki i samorządów. Lista projektów strategicznych i flagowych liczy blisko 200 przedsięwzięć, zarówno z zakresu rozwiązań legislacyjnych, jak i konkretnych inwestycji. Ma ona charakter otwarty i może być modyfikowana.

Wśród tej listy znajdują się m.in. następujące **projekty strategiczne MRiRW skierowane do sektora rolno-spożywczego**:

*Wśród blisko 200 projektów strategicznych i flagowych – **12 projektów MRiRW dotyczących rozwoju sektora rolno-spożywczego.***

- **Projekty rozwoju branż** – dedykowane poszczególnym branżom sektora rolno-spożywczego spójne z Programem Rozwoju Głównych Rynków Rolnych w Polsce na lata 2016-2020. W zależności od stopnia zaawansowania prac koncepcyjnych lista projektów będzie na bieżąco weryfikowana w kolejnych latach. Obecnie zostały przygotowane następujące projekty:
 - **Innowacyjne przetwory owocowo-warzywne** – celem projektu jest zwiększenie intencjonalnego spożycia produktów owocowych lub warzywnych w oparciu o informacje dotyczące właściwości prozdrowotnych i żywieniowych produktu. Zakłada rozwinięcie segmentu rynku przetworzonych produktów owocowo-warzywnych dedykowanych określonym grupom społecznym (np. osobom starszym) wytwarzanych z wykorzystaniem zaawansowanych lub innowacyjnych technik produkcyjnych (jak np. ultradźwięki).
 - **Polska wieprzowina** – projekt ukierunkowany na wzrost produkcji wieprzowiny i zapewnienie bezpieczeństwa w zakresie pogłowia trzody chlewnej w Polsce.
 - **Polska wołowina** – wdrożenie projektu zapewni rozwój łańcucha dostaw wołowiny kulinarnej i sprawiedliwy podział zysków w łańcuchu produkcyjnym.
 - **Polska jagnięcina i baranina** – celem projektu jest wzrost produkcji mięsa, wełny, mleka i skór owczych oraz zapewnienie bezpieczeństwa w zakresie pogłowia owiec w Polsce.
- **Ramowy Plan Działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego na lata 2014-2020** – rozwój rolnictwa ekologicznego oraz rynku żywności ekologicznej. Wsparcie będzie skierowane zarówno na zwiększenie wartości produkcji jak również liczby producentów żywności ekologicznej.
- **Gospodarowanie gruntami rolnymi na rzecz zrównoważonego rozwoju** – nowy system regulacji prawnych służących poprawie struktury obszarowej gospodarstw rolnych; przygotowane rozwiązania umocnią pewność i trwałość pozycji dzierżawcy przy równoczesnym poszanowaniu interesów wydzierżawiającego oraz wzmocnią ochronę regionalnych walorów środowiskowych.

- **Spółdzielnie rolników** – głównym celem projektu jest opracowanie ustawy, która w kompleksowy sposób będzie regulowała zasady i sposób funkcjonowania spółdzielni rolniczych. Instrumentem mającym zachęcać producentów rolnych do zakładania spółdzielni rolników ma być m.in. możliwość skorzystania z określonych zwolnień podatkowych. W projekcie przewidziano również wprowadzenie obowiązku tworzenia przez spółdzielnie rolników funduszu rezerw niepodzielnych, który ma na celu zapewnienie instrumentu gwarantującego stabilność jej funkcjonowania. Oczekuje się, że wprowadzenie nowych rozwiązań pozwoli na poprawę efektywności gospodarowania na obszarach wiejskich.
- **Nowoczesne ubezpieczenia rolnicze** – wykorzystanie potencjału Poczтового Towarzystwa Ubezpieczeń Wzajemnych do stworzenia oferty dedykowanej ubezpieczeniom produkcji rolnej przed ryzykiem wystąpienia niekorzystnych zjawisk atmosferycznych. Upowszechnienie systemu ubezpieczeń zintensyfikuje przemiany strukturalne sektora rolno-spożywczego w kierunku produkcji rynkowej.
- **Program wsparcia hodowli roślin w Polsce** – w programie zostaną ujęte strategiczne, z punktu widzenia polskiego rolnictwa, kierunki hodowli roślin z uwzględnieniem zmian klimatu, odporności na organizmy szkodliwe, czy też wymagań rynkowych. Oczekiwane rezultaty to: (i) dostarczenie firmom hodowlanym nowoczesnych i wydajnych narzędzi do wspomagania hodowli nowych odmian; (ii) uzyskanie materiałów wyjściowych do hodowli odpornych na czynniki biotyczne (np. wirusy lub bakterie) oraz abiotyczne (takie jak susza, mróz); (iii) stymulacja hodowli gatunków kluczowych dla polskiego rolnictwa.
- **Intermodalny terminal towarowy** – budowa infrastruktury spedycyjno-magazynowej działającej na potrzeby eksportu towarów rolno-spożywczych na rynki światowe (przy zaangażowaniu spółek z udziałem Skarbu Państwa, w tym Krajowej Spółki Cukrowej S.A.).
- **Odtworzenie i wsparcie rozwoju lokalnych rynków rolnych** – rozwój lokalnych struktur umożliwiających realizację sprzedaży i promowania lokalnych produktów i podmiotów je wytwarzających, prowadzenie lokalnych platform handlu produktami, których obrót odbywa się na rynku lokalnym. Wykorzystanie potencjału Internetu, aby dotrzeć do nowych konsumentów.
- **Efektywny system doradztwa rolniczego** – wzmocnienie i zwiększenie efektywności doradztwa rolniczego poprzez m.in.: ulepszenie systemu szkoleń doradców rolniczych, wzmocnienie kompetencji w zakresie transferu wiedzy z nauki do praktyki, unowocześnienie warsztatu prowadzenia działalności rolniczej i zarządzania gospodarstwem.
- **Platforma żywnościowa** – uruchomienie przez MRiRW oraz podmioty rynku kapitałowego elektronicznej platformy sprzedażowej (typu OTC) dla produktów rolno-spożywczych. Wdrożone rozwiązanie ułatwi tworzenie dużych, jednorodnych partii towaru, co przyczyni się do zwiększenia eksportu produktów na rynki UE oraz wybrane pozaunijne rynki perspektywiczne.
- **Linia pożyczkowa i Fundusz rozwoju rolnictwa** – fundusz dedykowany podmiotom gospodarczym prowadzącym działalność na obszarach wiejskich oraz gospodarstwom rolnym. Linia pożyczkowa wesprze inwestycje prywatne, które nie kwalifikują się do wsparcia

ze strony środków publicznych (krajowych i zagranicznych). Wsparcie przyczyni się do rozwoju atrakcyjnych miejsc pracy na terenach wiejskich.

- **Woda dla rolnictwa** – program wsparcia gospodarstw rodzinnych i doskonalenia gospodarki wodnej w rolnictwie w warunkach okresowych niedoborów i nadmiarów wody, w tym w budowie, odbudowie i prawidłowym wykorzystaniu urządzeń melioracyjnych dla poprawienia warunków produkcji, powiększenia retencji wodnej oraz osiągnięcia efektów środowiskowych. Zarządzanie lokalnymi zasobami wody obejmuje zatrzymanie wód opadowych w glebie, ochronę jakości wody poprzez zatrzymywanie substancji nawozowych i węgla organicznego w glebie, ochronę warunków bytowych chronionych gatunków zależnych od wody oraz kształtowanie krajobrazów sprzyjających utrzymaniu retencji naturalnej oraz zapobieganiu powodziom i suszom.

Nowy model rozwoju to przede wszystkim rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. To model oparty o indywidualny potencjał terytorialny, inwestycje, innowacje, rozwój, eksport oraz wysoko przetworzone produkty.

W odniesieniu do rozwoju regionalnego i terytorialnego warto przywołać nowe zasady jakimi kierowano się przy opracowywaniu SOR: „Przez ostatnie 25 lat w Polsce dominował model rozwoju, z którego korzyści czerpały tylko niektóre grupy społeczeństwa – rozwój był postrzegany przede wszystkim przez pryzmat

wzrostu aglomeracji i dużych miast. Fundamentalnym wyzwaniem jest zatem przebudowanie całego modelu gospodarczego tak, żeby służył on całemu społeczeństwu.

Nowy model rozwoju to przede wszystkim rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. To model oparty o indywidualny potencjał terytorialny, inwestycje, innowacje, rozwój, eksport oraz wysoko przetworzone produkty.” Stąd w obszarze *rozwój zrównoważony terytorialnie* zdecydowano, że „**polityka regionalna w dalszym ciągu wzmocniła będzie terytorialne potencjały rozwojowe i specjalizacje, głównie w kierunku aktywizacji gospodarczej, rozwoju lokalnych rynków pracy i mobilizacji zawodowej mieszkańców**”. Zakłada się, że

w wyniku interwencji zwiększą się dochody gospodarstw domowych na wsi (wzrost relacji rocznych dochodów na wsi w stosunku do miasta – z 69,5% w 2015 r. do 72% w 2020 r. i 75% w 2030 r.).

W dokumencie wskazano na utrzymujące się dysproporcje w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, które są konsekwencją m.in. „regionalnych różnic w wydajności pracy, niezrównoważenia podaży i popytu na lokalnych rynkach pracy, geograficznie selektywnego napływu inwestycji (głównie zagranicznych), potencjału poszczególnych ośrodków a także zróżnicowanego poziomu wyposażenia infrastrukturalnego i dostępności transportowej, mającej kluczowe znaczenie dla uczestnictwa w rynku pracy i dostępności do usług publicznych.”

Rozwój obszarów wiejskich jednym z priorytetów polityki regionalnej w ramach pierwszego celu tej polityki do 2030 r.
„Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały poszczególnych terytoriów”.

W Strategii podkreślono, że realizacja celów strategicznych wymaga **włączenia w procesy rozwojowe wszystkich obszarów Polski**. Zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju obywatele, niezależnie od miejsca zamieszkania, powinni mieć zapewnione możliwości rozwojowe przejawiające się dostępem do odpowiedniej jakości dóbr i podstawowych usług (np. zdrowie, edukacja, transport publiczny)”.

Rozwiązania przyjęte w SOR oznaczają więc, że działania *Strategii* dotyczą wszystkich obszarów wiejskich, a ich zróżnicowane terytorialnie potrzeby zostały odzwierciedlone w szczególności w kierunkach interwencji w celu szczegółowym II – *Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony*. **Wyodrębniono tam dwa kierunki interwencji dedykowane rozwojowi regionalnemu obszarów wiejskich: 4.1 Rozwój obszarów wiejskich w oparciu o endogeniczne potencjały gospodarcze oraz 4.2 Aktywizacja obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją.**

Polityka wobec obszarów wiejskich zgodnie z zapisami SOR „musi wspierać ich **rozwój w oparciu o posiadane przez nie endogeniczne potencjały**. Efektem będzie m.in. wyrównywanie szans rozwojowych wszystkim mieszkańcom wsi. Implikuje to działania dotyczące pobudzania przedsiębiorczości, przekształceń strukturalnych, zwiększania mobilności i zapewnienia odpowiedniej jakości usług decydujących o perspektywach rozwojowych (zdrowie, edukacja, transport publiczny), zapewniając przy tym zachowanie walorów kulturowych, krajobrazu i środowiska przyrodniczego.”

Kluczowym elementem w procesie działań na rzecz osiągnięcia celów rozwojowych SOR jest zapewnienie wszystkim obszarom wiejskim warunków do trwałego rozwoju.

Jednocześnie **specjalna uwaga musi zostać poświęcona obszarom zagrożonym trwałą marginalizacją, które utraciły zdolności rozwojowe**. Wymagają one podjęcia dodatkowych, specjalnych działań ze strony rządu i władz regionalnych, we współpracy z samorządami lokalnymi, przedsiębiorcami i mieszkańcami. Dużą rolę do odegrania ma właściwe zapewnienie komplementarności funkcji realizowanych dla mieszkańców wsi, zlokalizowanych na obszarach wiejskich oraz w miastach – stanowiących ich centra obsługowe w zakresie wielu dóbr i usług na poziomie średnim i wyższym.

Wyróżnienie rozwoju terytorialnego obszarów wiejskich w SOR jest spójne z międzynarodowymi standardami. Ma również swoje uzasadnienie w skali kraju, ponieważ obszary wiejskie posiadają największy zasób terenów możliwych do przeznaczenia pod inwestycje oraz realizację celów publicznych, w tym m.in. środowiskowych pełnionych przez obszary zalesione i tereny użytkowane rolniczo.

Obszary te mogą także przyczynić się do spełnienia jednego z podstawowych celów Agendy ONZ na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego, lepszego odżywiania oraz promowania zrównoważonego rolnictwa.

W Strategii zaplanowano realizację

Również w odniesieniu do rozwoju obszarów wiejskich wyodrębniono szereg projektów strategicznych wśród których znajdują się następujące projekty MRiRW:

projektów strategicznych dedykowanych rozwojowi obszarów wiejskich

- **Pakt dla obszarów wiejskich** – wdrażany jako dokument o charakterze porozumienia społecznego i politycznego, integrujący w sposób kompleksowy działania systemowe (zmiany legislacyjne, instytucjonalne, programowe) oraz inwestycyjne, związane z procesem zarządzania obszarami wiejskimi. Zapewni odpowiednie ukierunkowanie wsparcia na rzecz obszarów wiejskich wielu podmiotów (administracji rządowej i samorządowej, lokalnych społeczności, organizacji społecznych i zawodowych), realizowanego na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym przy wykorzystaniu środków krajowych i UE. Skonsolidowanie zadań w jednym dokumencie, zapewni spójność między strategicznymi zadaniami rządu i samorządu, realizowanymi na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Efektem tych skoordynowanych działań będzie wzmocnienie wszystkich funkcji wsi: społecznych, gospodarczych i środowiskowych.
- **Infrastruktura dla rozwoju obszarów wiejskich** – kompleksowy i zintegrowany pakiet działań określający interwencje z różnych źródeł krajowych i UE, niezbędne dla zwiększenia dostępności mieszkańców obszarów wiejskich do podstawowych usług publicznych i poprawy ich jakości, obejmujący m.in.:
 - **poprawę dostępności komunikacyjnej** obszarów wiejskich poprzez budowę gminnej i powiatowej sieci drogowej w powiązaniu z rozwojem transportu publicznego obsługującego tereny wiejskie;
 - **wsparcie inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej** na obszarach wiejskich, w celu podniesienia jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich;
 - wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości **dostępu do szerokopasmowego internetu** o wysokich przepustowościach; budowa sieci zapewniających gwarantowaną przepustowość co najmniej 30 mb/s do użytkownika końcowego; rozwój kapitału ludzkiego obszarów wiejskich przy wykorzystaniu sieci szerokopasmowych;
 - budowę i modernizację na obszarach wiejskich **bazy usług społecznych i kulturalnych**, w tym szkół i przedszkoli, obiektów zdrowia oraz wsparcie tworzenia centrów aktywności mieszkańców wsi, w tym na bazie infrastruktury szkolnej.
- **Profesjonalne Instytucje Otoczenia Biznesu (IOB)** – działające na rzecz rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich i w małych miastach – wsparcie procesu rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich i w małych miastach poprzez integrację instytucji otoczenia biznesu posiadających ofertę dla klienta na obszarach wiejskich, ich promocję oraz podwyższenie jakości i efektywności świadczonych usług.

- **Nowe szanse dla wsi** – program aktywizacji zawodowej rolników oraz osób związanych z rolnictwem dla potrzeb pozarolniczego rynku pracy, z wykorzystaniem instrumentów finansowanych ze środków polityki spójności, PROW 2014-2020 oraz krajowych instrumentów rynku pracy.